

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0822U100569

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 04-02-2022

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Тагієв Акіф Сахавет огли

2. Tahiiiev Akif Sakhavet ohly

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 081

Назва наукової спеціальності: Право. Право

Галузь / галузі знань:

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Не застосовується

Дата захисту: 03-02-2022

Спеціальність за освітою: правознавство

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): ДФ 64.086.049

Повне найменування юридичної особи: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Код за ЄДРПОУ: 02071139

Місцезнаходження: вул. Пушкінська, буд. 77, м. Харків, Харківський р-н., Харківська обл., 61024, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Код за ЄДРПОУ: 02071139

Місцезнаходження: вул. Пушкінська, буд. 77, м. Харків, Харківський р-н., Харківська обл., 61024, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації:

Коди тематичних рубрик: 10.01.08, 10.07

Тема дисертації:

1. Ісламське право: особливості шиїтської доктрини.
2. Islamic law: features of Shia doctrine.

Реферат:

1. Дисертаційна робота є першим у вітчизняній доктрині порівняльного права комплексним дослідженням шиїтського ісламського права. Дослідження шиїтського ісламського права є необхідним для розуміння його змісту та особливостей, оскільки воно діє як «право персонального статусу» для десятків мільйонів чоловік. Наразі межі між класичними правовими системами «стираються» настільки, що навіть провідні фахівці у сфері компаративістики зауважують, що формулювання «ідеальної конструкції» (perfect framework) для світових правових систем є практично неможливим. Тому набувають актуальності дослідження в сфері «мішаних» правових систем, в яких застосовуються правові елементи різних систем. Таким чином, дослідження ісламського права набуває ще більшої актуальності, оскільки виникає необхідність не тільки в наявності компетентних знань з ісламського права, але й можливостей його інтеграції з іншими правовими системами. У праці досліджено такі варіанти інтеграції на прикладі сучасних держав із шиїтським

населенням (Ліван, Ірак, Кувейт, ін.). У дисертації досліджено та проаналізовано історію виникнення розвитку ісламського права. Розглядати історію шиїтської правової доктрини слід у поєднанні з аналізом історії сунітського ісламського права, оскільки правники джафаритського мазхабу ставили свій мазхаб в опозицію із сунітськими, а правники зайдитського запозичили багато елементів із мазхабів сунітського напрямку. Головним джерелом Ісламського Закону є Аллах і про Його волевиявлення ми можемо дізнатися з Корану та Сунни. Сунна в шиїтській доктрині трактується більш широко, ніж у сунітській, тому для останніх Коран і Сунна були «сформовані» вже після смерті Пророка, оскільки лише залишалося систематизувати хадіси. Водночас для шиїтів-існашаритів контакти з безгрішними припинилися тільки з прихованням дванадцятого імама, тому в джафаритському мазхабі протягом ще майже 300 років після смерті Пророка з'являлися хадіси від імамів, і таке джерело права, як Сунна, продовжувало формуватися. Тому й необхідність формувати похідні джерела права в шиїзмі виникла пізніше ніж у сунізмі. Розглянуто історію боротьби доктрин Ахль аль-хадіс та Ахль ар-рай і виникнення перших правових шкіл, які ми назвали «протомазхабами», оскільки саме з них пізніше утворилися основні сучасні мазхаби. Запропоновано таку періодизацію розвитку джафаритського мазхабу: 1) епоха непогрішних (з VII до IX–X ст.) – усі шиїти в релігійних питаннях робили таклід (слідували постановам) Пророка та імамів, які були безгрішними виразниками Божої волі; 2) період хадісів, або епоха «чотирикнижжя» (X–XI ст.) – створення фундаментальних шиїтських збірок хадісів, діяльність факіхів зводилася виключно до збирання хадісів без їх коментування; 3) період початку доктринальної розробки шиїтської правової школи (XI–XII ст.) – діяльність Шейха Муфіда, Шейха Тусі та інших з розробки перших раціональних методик виведення норм із першоджерел Корану та Сунни; 4) період розробки методів іджтихаду (XIII–XVI ст.) – діяльність представників школи м. Хілла (найвідоміші Мухаккік Хіллі, Аламе Хіллі), знаменує собою включення терміна «іджтихад» у шиїтську правову доктрину та його розробку; 5) період протистояння, або «ахбаритське століття» (XVII ст.) – виникнення ахбаритського напрямку та період його розквіту; джерелами права вважалися лише Коран та хадіси, тому шиїтські юристи переважно займалися складанням збірок хадісів; 6) епоха іджтихаду та її розквіт (з XVIII ст.) – діяльність Вахіда аль-Бехбахані та Муртади Ансарі, завдяки яким усуліти вийшли переможцями в дискусії з ахбаритами; розвиток та вдосконалення методів іджтихаду. Як окремий підперіод визначено розвиток шиїтського ісламського права в Ірані (після 1979), який характеризується перемогою Ісламської революції в Ірані і появою державного закріплення норм шиїтського права. Ця періодизація є першою у вітчизняній правовій науці, а в порівнянні із зарубіжними вона не ускладнена великою кількістю періодів (деякі з них містили 9–10 етапів).

2. The PhD thesis is the first comprehensive study of Shiite Islamic law in the domestic doctrine of comparative law. The study of Shiite Islamic law is necessary to understand its content and features, as it works as a «Personal Status Law» for millions of people. Currently, the boundaries between classical legal systems are so blurred that even leading experts in the field of comparative studies note that the formulation of a «perfect framework» for the world's legal systems is virtually impossible. Therefore, research in the field of «mixed» legal systems, in which the legal elements of different systems are used, is becoming relevant. Thus, the study of Islamic law becomes even more relevant, as there is a need not only for competent knowledge of Islamic law but also the possibility of its integration with other legal systems. The paper explores the following options for integration on the example of modern states with a Shiite population (Lebanon, Iraq, Kuwait, others). Also, the provisions and theoretical developments developed in the dissertation can be applied in further research of Islamic law, a compilation of educational material and teaching such disciplines as «comparative law», «philosophy of law», «theory of law» and «history of the law of foreign countries». The dissertation studies and analyses the history of the development of Islamic law. The history of Shia legal doctrine should be considered in conjunction with an analysis of the history of Sunni Islamic law, as the Jafari jurists put their madhhab in opposition to the Sunni ones, and the Zaydi jurists borrowed many elements from the Sunni madhhabs. The main source of Islamic law is Allah, and we can learn about His will from the Quran and Sunnah. The Sunnah in the Shia doctrine is interpreted more broadly than in the Sunni, so for the latter, the Quran and the Sunnah were «formed» after the death of the Prophet, so for them it remained only to systematize the hadiths. At the same time, for Twelver Shiites contact with the sinless ceased

only with the occultation of the twelfth Imam, so hadiths from imams continued to appear in the Jafari school for almost 300 years after the Prophet's death, and Sunnah as a source of law continued to form. Therefore, the need to form derivative sources of law in Shiism arose later than in Sunnism. The history of the struggle between the doctrines of Ahl al-hadith and Ahl ar-Ra'y and the emergence of the first legal schools, which we called «protomadhhab» (since it was from them that the main modern madhhabs were later formed), have been studied. The following periodization of the development of the Jafari madhhab is proposed: 1) era of the infallible (from VII to IX–X centuries) – all Shiites in religious matters did taqlid (followed the decrees) of the Prophet and the Imams, who were infallible messengers of God's will; 2) period of hadiths or era of the «four books» (X–XI centuries) – the creation of fundamental Shiite collections of hadiths, the activities of the jurists were reduced exclusively to the collection of hadiths without commenting on them; 3) period of the beginning of the doctrinal development of the Shiite law school (XI–XII centuries) – the activities of Shaykh Mufid, Shaykh Tusi and others to develop the first rational methods of deriving norms from the original sources of the Quran and Sunnah; 4) period of development of ijtiḥad methods (XIII–XVI centuries) – the activities of representatives of the school of Hillah (the most famous Muḥaqqiq Hilli, Allamah Hilli), marks the inclusion of the term «ijtiḥad» in Shiite legal doctrine and its development; 5) period of confrontation or «Akhbaris century» (XVII century) – the emergence of Akhbari direction and the period of its heyday; only the Quran and hadiths were considered sources of law, so Shiite jurists were mainly engaged in compiling collections of hadiths; 6) era of ijtiḥad and its heyday (from the XVIII century) – the activities of Vahid Behbahani and Murtada Ansari, thanks to which Usuli became the victors in the discussion with the Akhbaris; development and improvement of ijtiḥad methods. A separate sub period is the development of Shiite Islamic law in Iran (after 1979), which is characterized by the victory of the Islamic Revolution in Iran and the emergence of state implementation of Shiite law. This periodization is the first in domestic legal science, and in comparison with foreign ones, it is not complicated by a large number of periods (some of them contained 9–10 stages).

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки:

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності:

Підсумки дослідження:

Публікації:

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації:

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Лук'янов Дмитро Васильович

2. Lukianov Dmytro V.

Кваліфікація: д. ю. н., 12.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Головка Олександр Миколайович

2. Holovko Oleksandr Mykolaiovych

Кваліфікація: д. ю. н., 12.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Невзоров Ігор Львович

2. Nevzorov Igor Lvovich

Кваліфікація: к. ю. н., 12.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Дашковська Олена Ростиславівна
2. Dashkovska Olena Rostislavivna

Кваліфікація: д. ю. н., 12.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Биля-Сабадаш Ірина Олександрівна
2. Bylia-Sabadash Iryna Oleksandrivna

Кваліфікація: к. ю. н., 12.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Процюк Ігор Валерійович

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Процюк Ігор Валерійович

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Реєстратор

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Т.А.